

4 Een webbased Community of Learners (CoL) voor beroepsvaardigheden

H.K. Slettenhaar, C.B. Vaneker, C. Terlouw (Universiteit Twente)
J.M.C. Potters, P. Poelmans (Open Universiteit /Ruud de Moor Centrum)

Samenvatting

Studenten in de lerarenopleidingen van de Universiteit Twente kregen een website aangeboden als platform voor informatie-uitwisseling betreffend vakoverstijgende beroepsvaardigheden van leraren. Inzet was de ontwikkeling van een Community of Learners. Het Ruud de Moor centrum leverde de expertise en de techniek.

De onderzoeksvraag luidde: 'Is een vakoverstijgende (virtuele) Community of Learners een gewenste aanvulling op het instrumentarium in de lerarenopleidingen van ELAN?' We vroegen de studenten naar de waardering voor en meerwaarde van een dergelijke CoL. Onder de gegeven omstandigheden is de meerwaarde niet ervaren maar de DIO's zien wel mogelijkheden.

4.1 Inleiding

Docenten in opleiding (DIO's) leren hun beroepsvaardigheden voor een belangrijk deel in de context van de schoolstage. Daar maken ze als novice deel uit van een professionele groep van docenten. Zo'n groep wordt wel een Community of Practice genoemd (Lave & Wenger, 1991). Daarin vindt een vorm van 'gesitueerd leren' (Lave & Wenger, 1991) plaats. Aankomende docenten verwerven door sociale interactie in een bepaalde context en cultuur de vigerende gedragingen en overtuigingen naarmate zij meer betrokken raken bij de CoP. Een CoP kan door een webplatform ondersteund worden waardoor deelnemers (ook) tijd en plaats onafhankelijk met elkaar kunnen communiceren. Men spreekt dan wel van een virtuele community of practice (Hannaerts, Potters & Jansen, 2006). Wanneer een CoP wordt ingezet binnen een curriculum, dan is het cursorische karakter sterker aanwezig dan in de groepen zoals Lave en Wenger ze beschrijven. Men kan dan beter spreken van een Community of Learners (CoL), zoals ook in de titel wordt gedaan.

DIO's maken in hun opleiding, soms gelijktijdig, deel uit van verschillende CoL's. Bij het vak Vakdidactiek maken ze deel uit van een groep 'gelijkgestemden' van hetzelfde schoolvak. Bij het vak Onderwijskunde maken ze deel uit van een interdisciplinaire groep van DIO's met verschillende schoolvakken.

In de periode dat de DIO's hun schoolstage doen bij de eerstegraads lerarenopleiding TULO/ELAN van de Universiteit Twente, maken ze wél deel uit van de vakdidactiek-CoL, maar niet van de onderwijskunde-CoL, terwijl ze wel tegen allerlei algemeen didactische en pedagogische vragen betreffende orde, organisatie, e.d. aanlopen. Dit werd als een probleem ervaren. Daarom werd er in het studiejaar 2005/2006 gezocht naar mogelijkheden om toch een CoL voor algemeen didactische vragen te organiseren. Omdat de studenten tijd en plaats onafhankelijk met elkaar en met docenten zouden moeten communiceren moest die CoL sterk webondersteund moeten worden.

In het kader van de professionalisering van beginnende docenten en docenten in opleiding (DiO's) doet het Ruud de Moor Centrum onderzoek naar de kenmerken van een succesvolle inzet van (webondersteunde) Communities of Practices en Learners. Daartoe heeft het Ruud de Moor Centrum pilots geïnitieerd die binnen een curriculum van een lerarenopleiding of studie dan wel daarbuiten vallen.

In samenwerking met het Ruud de Moor Centrum is op basis van de daar aanwezige kennis een webplatform ingericht, waarmee studenten, docenten en begeleiders tijd en plaats onafhankelijk kunnen communiceren en zodoende een (virtuele) CoL kunnen vormen.

4.2 Theoretisch kader

4.2.1 Beroepsvaardigheden

De beroepsvaardigheden zijn beschreven in de veelgebruikte SBL-competenties¹. Ze zijn ondergebracht in de zeven categorieën Interpersoonlijk competent, Pedagogisch competent, Vakinhoudelijk & didactisch competent, Organisatorisch competent, Competent in het samenwerken met collega's, Competent in het samenwerken met de omgeving en Competent in reflectie en ontwikkeling.

Het deelnemen aan de CoL kan bijdragen aan het vergroten van de interpersoonlijke competentie, de competenties betreffende het samenwerken met collega's en de competenties betreffende reflectie en ontwikkeling. De inhoud, c.q. het domein van de CoL richt zich vooral op het vergroten van de pedagogische competentie en de organisatorische competentie.

4.2.2 DIO's in hun schoolstage

Het leren van beroepsvaardigheden in de context van de schoolstage is een vorm van 'gesitueerd leren' (Lave & Wenger, 1991) waarin aankomende docenten in sociale interactie in een bepaalde context en cultuur de vigerende gedragingen en overtuigingen verwerven naarmate zij meer betrokken raken bij de CoL. De deelnemers aan de CoL delen een zorg, probleem of passie, en in die (al dan niet virtuele) gemeenschap wisselen ze continue op informele wijze kennis uit (Wenger, E., McDermott, R. en Snyder, W. 2002).

De studenten construeren in deze situatie kennis door betekenis te verlenen aan de ervaringen in de schoolstage. De centrale aanname, vanuit de constructivistische leertheorie, is dat het verwerven van kennis en vaardigheden niet zozeer het gevolg is van een directe overdracht van kennis, maar het resultaat van (constructieve) denkactiviteiten van de lerende zelf (Cobb, 1994). Studenten leren door nieuwe informatie te verbinden aan wat ze al weten (voorkennis). Sociale processen spelen daarbij een belangrijke rol.

4.2.3 Een (Virtuele) Community of Learners

De meerwaarden van een goedfunctionerende CoL zijn door Hanraets, Potters & Jansen (2006) in kaart gebracht. Als meerwaarden van een CoL kunnen worden genoemd:

- Erkenning en waardering krijgen van elkaar
- De deelnemer leert dingen die rechtstreeks ten goede komen aan hem of haar. Deelnemers kunnen verschillende motieven hebben om mee te doen, maar ze moeten elkaar wel kunnen aanvullen of helpen (complementair).
- De deelnemer kan door het virtueel ontmoeten van lotgenoten, zich minder eenzaam voelen en hierdoor steun ervaren.
- De deelnemer kan op ieder moment van de dag (weekenden) uitwisselen of dringende vragen stellen met betrekking tot zijn/haar beroepspraktijk. Er is sprake van plaats en tijdsafhankelijkheid. Wanneer de begeleiders van de lerarenopleiding of de stageschool niet beschikbaar zijn, is deze mogelijkheid een goede aanvulling
- De deelnemer kan door kennis te nemen van de ervaringen van andere deelnemers zijn kennis en ervaring verbreden naar andere type scholen. Een beperking van lokale gebondenheid kan zo worden ondervangen waarmee kan worden zorggedragen voor een verbreding van de kijk op de beroepspraktijk.
- De deelnemer bouwt een netwerk van contacten op binnen het beroepenveld.
- De deelnemer kan 'gevoelige zaken', die schoolgebonden zijn makkelijker bespreekbaar maken, mits de privacy wordt gerespecteerd.

¹ <http://www.lerarenweb.nl/>

4.2.4 Succesfactoren van een CoL

Om een CoL succesvol in te zetten is het van belang om aandacht te besteden aan drie dimensies die Wenger (2003) onderscheidt zijn aan een CoL, namelijk Domein, Gemeenschap en Praktijk. Hanraets, Potters & Jansen (2006) spreken in deze van 'lagen' in een CoL (Doel, inhoud en werkwijze). Op basis van de dimensies van Wenger en de lagen in de CoL komen ze tot de volgende succesfactoren van een CoL. Een succesvolle CoL:

- heeft heldere doelstellingen
- is verankerd in de organisatie en heeft een draagvlak.
- heeft haar eigen inhoud: datgene wat de deelnemers en de organisatie willen inbrengen in de community
- kiest haar eigen inrichting en werkvormen
- heeft een identiteit, een eigen profiel
- heeft voortdurend zorg voor haar 'sociale weefsel'

Samengevat: Een succesvolle CoL koerst op haar doelstellingen, werkt aan relevante thematiek uit het beroepsveld, en hanteert een eigen werkwijze (Hanraets, Potters & Jansen, 2006), waarbij ook aandacht wordt besteed aan het gemeenschapsgevoel. Om dit laatste te bevorderen zijn de volgende factoren van belang:

- Een startbijeenkomst
- Spelregels / gebruikersvoorwaarden
- Actieve moderatie (procesmatig) door een moderator
- Het benoemen van experts en goede ondersteuning inhoudelijk (voldoende kennisdragers of mogelijkheid om externe deskundigen te raadplegen)
- Het organiseren van het zelforganiserend vermogen van de CoL, door de deelnemers zelf

Als de CoL ondersteund wordt door een webplatform dan zijn de volgende factoren ook van belang voor het succes van de CoL:

- Een gebruiksvriendelijke ICT-omgeving
- Goede ict-facilitering waardoor je bijvoorbeeld snel krijgt wat je zoekt
- ICT-helpdesk en een Handleiding ter beschikking stellen
- Actuele informatie op centrale webpagina en het kunnen plaatsen aankondigen door deelnemers zelf
- Door moderator koppeling te leggen naar kennisbanken en andere producten die aansluiten bij de praktijk

4.3 Vraagstelling van het onderzoek

ICT kan wellicht behulpzaam zijn bij het 'Just In Time' stellen en beantwoord krijgen van dringende vragen aangaande beroepsvaardigheden van docenten in opleiding (DIO's). De onderzoeksvraag luidt: 'Is een vakoverstijgende (virtuele) CoL - vormgegeven op basis van de succesfactoren en de meerwaarden daarvan – een gewenste aanvulling op het instrumentarium in de lerarenopleidingen van ELAN?'

1. Worden de succesfactoren gerealiseerd in de CoL?
2. Ervaren de CoL-deelnemers de meerwaarden bij participatie aan de CoL?
3. Is de virtuele CoL bruikbaar als instrument voor de lerarenopleiding van ELAN?

4.4 Methode

4.4.1 Materiaal en werkwijze

Er werd een webplatform ingezet als extra ondersteuningsmiddel in de begeleiding, en als middel tot informele uitwisseling tussen studenten van de diverse vakken.

In de zo gerealiseerd (virtuele) CoL konden deelnemers in 4 discussiegroepen hun bijdragen plaatsen en discussiëren, namelijk in de groepen:

- Communiceren en pedagogiek,
- Klassenorganisatie en didactiek,

- Samenwerken in de school,
- Reflectie en ontwikkeling

Er waren drie typen actoren in de CoL: studenten, lerarenopleiders (de experts) en de moderatoren.

Ter introductie van het webplatform en de doelen en mogelijkheden daarvan werd een startbijeenkomst georganiseerd. Daarin werden de achtergronden belicht, werd hands-on kennis gemaakt met het webplatform, en vond discussie plaats. Er was een moderator aanwezig om de discussie in goede banen te leiden.

De CoL werd ingezet in de periode waarin Vakdidactiek 1 en Schoolpracticum 1 (stage in het Voortgezet Onderwijs) naast elkaar werden gevolgd. Deze periode werd voorafgegaan door een periode waarin oriënterende vakken (Onderwijskunde 1, Inleiding Vakdidactiek en Oriëntatie Schoolpracticum) werden gevolgd.

Tijdens de stage kwamen de studenten wekelijks bijeen in een setting per vak (vakdidactiek), maar de studenten kwamen niet gezamenlijk bijeen. Ook werden de studenten begeleid op de stagescholen door een SPD (Stage Practicum Docent). De vakdocenten gingen gemiddeld één keer op stagebezoek.

De studenten maakten bij vakdidactiek gebruik van TeleTOP, het webplatform van de Universiteit Twente, waarin vooral aanbodgericht te werk werd gegaan. Cursussen en opdrachten konden hierin worden klaargezet. Het was ook mogelijk om via dit platform met de vakdocent te communiceren.

Als platform voor de realisering van de CoL werd Sharepoint (in gebruik bij het Ruud de Moorcentrum) ingezet.

4.4.2 Deelnemers

Reguliere studenten (DIO's, totaal 35) van diverse vakken (natuurkunde, scheikunde, wiskunde, informatica, economie, maatschappijleer en verzorging) en 5 lerarenopleiders werden uitgenodigd om gebruik te maken van de CoL.

4.4.3 Dataverzameling, onderzoeksinstrumenten, dataverwerking en - analyse

De volgende dataverzameling met bijbehorende onderzoeksinstrumenten werd opgezet:

1. Het gebruik van het webplatform werd geobserveerd via de loggingsmogelijkheid van het gebruikte platform.
Over twee aspecten werd data verzameld:
 - (a) kwantitatief, de participatie en de participatiegraad, en
 - (b) kwalitatief, de aard van de reacties die werden gepost.
2. De community deelnemers kregen na afloop van de pilot via de enquête-mogelijkheid van het gebruikte platform een vragenlijst voorgelegd met vragen over de hiervoor genoemde succesfactoren, meerwaarde en usability.
3. Op basis van deze twee evaluaties werd een evaluatierapport (Poelmans, P., 2006) opgesteld.
4. Aan de hand van het evaluatierapport werden de volgende vragen als startpunt voor het onder 5. genoemde eindgesprek geformuleerd:
 - 1a. Ervaren de studenten in onze lerarenopleidingen één of meerdere CoL's?
 - 1b. Is er een reden om vakoverstijgend een met een webplatform ondersteunde CoL te organiseren?
 - 2a. Moeten studenten in de lerarenopleiding leren functioneren in zo'n vakoverstijgende CoL?
 - 2b. Aan welke eisen moet een webplatform voldoen, wil deze functioneel zijn voor leer gemeenschappen in een specifieke lerarenopleiding?

4.4.4 N.a.v. het evaluatierapport werd een semi-gestructureerd eindgesprek met twee studenten, een docent en de twee moderatoren gevoerd

In Tabel 1 staat een overzicht van de relatie tussen de onderzoeksvragen en de onderzoeksinstrumenten.

Onderzoeksvraag	Instrument		
	Observatie	Enquête	Eindgesprek
Worden de succesfactoren gerealiseerd in de CoL?	participatie en de participatiegraad	succesfactoren, meerwaarde en usability	
Ervaren de CoL-deelnemers meerwaarden (de veronderstelde voordelen) bij participatie aan de CoL?	participatie en de participatiegraad	meerwaarde	1a. Ervaren de studenten in onze lerarenopleidingen een of meerdere CoL's? 1b. Is er een reden om vakoverstijgend een CoL te organiseren?
Is de CoL bruikbaar als instrument voor de lerarenopleiding van ELAN?			2a. Moeten studenten in de lerarenopleiding leren functioneren in zo'n CoL? 2b. Aan welke eisen moet een digitale omgeving voldoen wil deze functioneel zijn voor leergemeenschappen in de lerarenopleiding van ELAN?

Tabel 1: Relatie onderzoeksinstrumenten – onderzoeksvragen

4.5 Resultaten

Kwalitatieve gegevens

In totaal zijn er 26 berichten in de vier fora geplaatst, waarvan 14 door de moderator. In totaal zijn dus slechts 12 berichten door deelnemers geplaatst. Acht verschillende deelnemers hebben meestal slechts één bijdrage geplaatst.

Dit betekent niet dat de andere CoL-leden het webplatform niet bezocht hebben. Aan de hand van logginggegevens van de CoL is gebleken dat negen andere deelnemers de CoL wel bezocht heeft, maar geen bijdrage aan de discussies geleverd heeft.

De resultaten zijn uitgebreid weergegeven in het Evaluatierapport CoL UTwente (Poelmans, P., 2006). Hierna vatten we de resultaten per onderzoeksvraag samen.

Onderzoeksvraag 1. Kunnen we daadwerkelijk de succesfactoren vormgeven van de CoL?

Succesfactor: Een succesvolle CoL heeft heldere doelstellingen, is verankerd in de organisatie en heeft een draagvlak.

Vier respondenten vinden de doelstellingen bij aanvang van de CoL voldoende duidelijk, vier vinden dit gedeeltelijk en één respondent vindt de doelstellingen niet duidelijk. Deze laatste respondent licht toe: 'Ik heb nu nog steeds geen idee waar het voor had moeten dienen, eigenlijk. Maar dat kan ook goed aan mijzelf liggen.' Twee deelnemers vinden het doel wel duidelijk, maar niet hoe te bereiken is. Een deelnemer licht als volgt toe: 'Ik snapte wel wat het ongeveer zou inhouden, een CoL, qua vorm en het algemene idee van ideeën uitwisselen en daarvan leren. Maar het was mij niet duidelijk wat er precies van ons verwacht werd en vooral hoe.' Ook wordt opgemerkt dat wel duidelijk is wat de bedoeling is maar de toegevoegde waarde is niet helder. Op de vraag of het duidelijk is op welke vragen de deelnemers een antwoord krijgen en op welke niet antwoorden vier deelnemers met ja, drie met nee en één gedeeltelijk.

Succesfactor: Verankering in de organisatie en draagvlak was er onvoldoende.

Met de stelling dat de CoL een toegevoegde waarde heeft naast de bijeenkomsten voor vakdidactiek en de informatie-uitwisseling via Teletop zijn het vijf respondenten oneens, drie respondenten zijn het gedeeltelijk eens en één respondent is het ermee eens. De volgende opmerkingen worden gemaakt:

- De gebruiksfrequentie van CoL geeft al aan dat het overbodig is.
- De meeste zaken worden al bij vakdidactiek of andere bijeenkomsten besproken.
- Interdisciplinair ervaringen uitwisselen vind ik een goed idee, maar dan wel in een mondelinge discussie.
- De meeste problemen worden al besproken met de vakdidacticus, de schoolstagebegeleider, en de twaalf andere docenten in opleiding. Daarna valt er meestal weinig aan toe te voegen.
- Je bespreekt ook veel met je collega stageloper.

Op de vraag of deelnemers in de toekomst, bijvoorbeeld bij Schoolpracticum 2, nog wensen deel te nemen aan een CoL antwoorden drie respondenten met ja en zes met nee. De volgende opmerkingen worden bij deze vraag gemaakt:

- Zonde van mijn tijd. Ik zie liever een paar toegevoegde functies in Teletop: discussieboard en vraag & antwoord en mogelijkheid om bestanden toe te voegen voor ieders gebruik.
- Het is nuttig, maar wordt te weinig gebruikt om daadwerkelijk iets toe te voegen. Dit komt doordat de topics al bij bijeenkomsten en dergelijke worden besproken en hoeven derhalve meestal niet nog een keer de revue te passeren.
- Het heeft voor mij geen meerwaarde gegeven aan het SP.
- Te weinig meerwaarde op deze manier.
- Ja, mits er iets meer deelname ook van anderen is.

Succesfactor: Een succesvolle community kiest haar eigen inrichting en werkvormen, heeft een identiteit, een eigen profiel en heeft voortdurend zorg voor haar 'sociaal weefsel'.

Als positieve punten van de startbijeenkomst wordt genoemd dat de bijeenkomst duidelijk maakte wat de bedoeling en het nut van een CoL is. Tijdens de bijeenkomst waren er echter technische problemen met het inloggen.

Het webplatform voldoet voor 2 respondenten aan de verwachtingen, voor 3 respondenten niet en voor 3 gedeeltelijk. Voor sommige deelnemers zou het webplatform nog overzichtelijker mogen zijn zodat ze sneller en beter hun weg kunnen vinden.

Vier respondenten vinden dat de moderators aan de verwachtingen hebben voldaan, één respondent vindt van niet, de vier overigen vinden gedeeltelijk.

Alle respondenten vinden dat ze de andere CoL deelnemers kunnen vertrouwen. De volgende toelichtingen worden gemaakt:

- Als het goed is zijn zij ook docenten, in dit geval, en verwacht je dat ze 'in hetzelfde schuitje' zitten
- De meeste mensen zijn bekend

Op de vraag of ze het gevoel hebben er bij te horen en graag terug keren naar het webplatform antwoorden 3 respondenten ja, 5 nee en 1 gedeeltelijk. De volgende toelichtingen worden bij deze vraag gegeven.

- De CoL is niet bepaald tot leven gekomen. Dit is niet zo vreemd omdat het webplatform een van de vele contactmanieren is die wij studenten hebben met elkaar. Ten eerste zien wij elkaar minimaal een keer per week, ten tweede is daar TeleTOP, waar die onderdelen uit CoL die nuttig kunnen zijn (vraag en antwoord, discussieboard, uitwisseling documenten) ook geplaatst kunnen worden en ten derde heb ik gemerkt dat ik de meeste problemen die ik op het webplatform zou willen zetten toch vooral met aankomend docenten uit mijn

eigen vakgebied wil bespreken omdat die het beste snappen hoe mijn lessen in elkaar zitten.

- Er deden erg weinig mensen mee met de CoL. Verder is de site erg onoverzichtelijk in die zin dat je niet vlug kunt zien welke discussies actueel zijn en wat er aan posts is bijgekomen sinds je laatste bezoek.
- Wel erbij horen, niet terug keren.
- Ik heb me er niet geheel in verdiept.

Succesfactor: Een succesvolle community heeft haar eigen inhoud: datgene wat de deelnemers en de organisatie willen inbrengen in de community.

Op de vraag of de CoL voldoende ingaat op gemeenschappelijk ervaren problemen van de praktijk antwoorden 3 respondenten ja, 2 nee en 3 gedeeltelijk. De volgende toelichtingen worden bij deze vraag gegeven:

- Die drie man die daadwerkelijk gepost heeft gemiddeld wel, maar veel animo was er niet. Bij mijzelf ook niet omdat er gewoon teveel verschillende mogelijkheden voor intervisie waren, deze toevoeging was gewoon nogal overbodig.
- Hangt er vanaf als er dergelijke problemen worden gepost.
- Ik bespreek dat soort problemen in een face to face gesprek met de SP-begeleider, de andere sp-student of de vakdidacticus. Een digitaal medium is daarvoor veel te afstandelijk.
- er zijn te weinig mensen die van zich hebben laten horen.

Drie respondenten vinden de antwoorden die ze krijgen niet direct toepasbaar. Vijf respondenten vinden dit gedeeltelijk. Slechts één persoon vindt de antwoorden direct toepasbaar. De volgende toelichtingen worden bij deze vraag gegeven:

- Als het om een concreet probleem gaat, is dat vaak wel zo moeilijk of persoonlijk dat een ander er toch niet zoveel mee kan, of haar/zijn eigen docerstijl tegenaan gooit.
- Hangt van het antwoord af.
- doordat het antwoord in veel gevallen van de moderator kwam.
- is niet te verbeteren, maar op elke school en in elke klas gaat het toch anders
- ben het niet altijd eens

Onderzoeksvraag 2. Ervaren de CoL deelnemers de veronderstelde meerwaarde bij participatie van de CoL?

Opvallend is dat de respondenten het meest oneens zijn met de twee laatste genoemde meerwaardes in de bovenstaande tabel. Met betrekking tot de verbreding van kennis en ervaring naar andere type scholen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- Hangt van de topics af.
- Veel vragen worden gesteld zonder al te veel achtergrondinformatie.
- Er is eerst een bredere kijk nodig uit de praktijk voordat andere typen onderwijs begrepen kunnen worden

Met betrekking tot het bespreken van gevoelige zaken die schoolsgebonden zijn, wordt opgemerkt:

- Dat zijn toch dingen die ik met mijn practicumdocent wil bespreken, daar hebben medestudenten meestal weinig aan toe te voegen. Daarnaast, als ik dit met medestudenten wil bespreken, dan wel graag face to face, juist omdat het gevoelig ligt.
- Hangt ook van persoon af, hoe makkelijk deze over zaken praat...
- Dat is juist niet gemakkelijker.
- Dat kan ook wel mondeling, dat is zelf nog makkelijker om je punt duidelijk te maken
- Echt gevoelige zaken zal ik nooit bespreken op een kanaal waar 100 mensen op kunnen.

Met de stelling dat deelnemers elkaar moeten aanvullen of helpen zijn de respondenten het meest eens, omdat er anders, volgens hen, geen sprake kan zijn van een CoL.

De antwoorden op de stelling dat de CoL een goede aanvulling vormt op de begeleiding vanuit de lerarenopleiding of school lopen het meest uiteen. Respondenten merken op:

- Het is een overbodige aanvulling. Het is wel fijn dat je ergens je verhaal kwijt kunt midden in de nacht, maar dat kan ook op andere plaatsen of desnoods via e-mail.
- Je kunt ieder moment van de dag een vraag stellen, maar het antwoord lees je i.h.a. toch pas een dag later.
- Het is alleen een goede aanvulling als er voldoende mensen mee doen (snelle reactie)

Verwachte meerwaardes van een CoL	Mee eens	Gedeeltelijk mee eens	Mee oneens
Door participatie aan de CoL krijgt u erkenning en waardering van andere CoL deelnemers.	0	6	2
Deelnemers kunnen verschillende motieven hebben om mee te doen, maar ze moeten elkaar wel kunnen aanvullen of helpen.	5	2	2
Op ieder moment van de dag (weekenden) kan ik ervaringen uitwisselen of dringende vragen stellen met betrekking tot mijn beroepspraktijk. Wanneer de begeleiders van de lerarenopleiding of school niet beschikbaar zijn, is deze mogelijkheid een goede aanvulling.	2	4	3
Door deelname kan ik mijn kennis en ervaring verbreden naar andere type scholen. Dit zorgt voor een verbreding van mijn kijk op de beroepspraktijk.	1	2	4
Ik kan 'gevoelige zaken' die schoolsgebonden zijn makkelijker bespreekbaar maken, mits natuurlijk de privacy wordt gerespecteerd.	0	3	5

Tabel 2. Overzicht van de ervaren meerwaarden van de CoL

Uit het eindgesprek:

- 1a. Bij vakdidactiek en op de stagescholen worden kleine CoL's gevormd zonder digitale omgeving en met directe interactie. Deze sluiten goed aan bij de hulpvraag van de minorstudenten. De kennisuitwisseling is in deze CoL's groot en de stagiaires waarderen de inbreng van schoolpracticumdocenten en vakdidactici in hoge mate.
- 1b. De doelgroep, studenten in het begin van de lerarenopleiding, is niet geschikt voor een vakoverstijgende CoL. De groep is te groot, te divers, leden hebben onvoldoende gemeenschappelijke belangen en zijn nog niet gericht op het construeren van nieuwe kennis (velen zijn 'lurkers' aan de CoP gebleken). De leerstijl van velen kan nog gekenmerkt worden als inactief of gesloten reproductief (Vermunt, 1997)

Onderzoeksvraag 3. Is de CoL ook interessant als instrument voor de lerarenopleiding van ELAN?

Uit het eindgesprek:

De conclusies in het evaluatierapport worden door alle deelnemers gedeeld. Een CoL, zoals nu ingezet, voegt niets toe aan wat er al is. Bovendien is de inrichting van de digitale omgeving niet optimaal (teveel doorklikken en onvoldoende overzicht op de discussies en bijdragen). Installeren van een dergelijke omgeving in Teletop (digitaal cursus management systeem van de Universiteit Twente) zou de voorkeur genieten.

- 2a. Samenwerkend leren en actief participeren in een community zijn activiteiten die je zou kunnen scharen onder leerdoelen van het curriculum van de lerarenopleiding gericht op het verwerven van de 5^e en 7^e SBL-competentie: samenwerken met collega's en persoonlijke ontwikkeling. Met name de studenten geven aan dat exclusieve aandacht voor deze competenties in het curriculum noodzakelijk is 'je leert dat niet zomaar!'. Alle betrokkenen zien in dit perspectief mogelijkheden voor een community of learners in het tweede deel van de educatieve master.

- 2b. Een digitale omgeving, ten dienste van een CoP, zou een vanzelfsprekend forum van de educatieve master moeten zijn waarin studenten en docenten vragen kunnen posten, onderwijsproducten van eigen hand kunnen aanbieden, wetenswaardigheden en interessante links kunnen melden, discussies kunnen voeren en, in deelgroepen, producerend kunnen leren. Een dergelijke omgeving zou deel moeten uitmaken van de ELO-Teletop. De studenten vinden groepsopdrachten die verplicht in de CoP moeten worden uitgevoerd gerechtvaardigd in het perspectief van de eerder genoemde doelen. Zij achten het ook zeer wel mogelijk dat een aantal studenten, eventueel met enkele docenten spontaan een deel-CoL (community of learners) vormen. Met name in het laatste deel van studie, tijdens Onderzoek van Onderwijs, mag het ontstaan van diverse CoL's verwacht worden.

4.6 Conclusie en discussie

N.a.v. de resultaten

Uit de kwantitatieve gegevens blijkt dat het draagvlak niet groot is.

Onderzoeksvraag 1. Worden de succesfactoren gerealiseerd in de CoL?

De doelstellingen van de CoL en de vragen waarop men binnen de CoL antwoorden krijgt, blijken niet voor alle deelnemers even duidelijk.

Van een gemeenschap was er binnen deze CoL geen sprake. Deelnemers vertrouwen elkaar wel, maar ze hebben niet echt het gevoel erbij te horen en graag terug te keren naar de CoL. Ondanks dat de deelnemers redelijk tevreden zijn over de moderator heeft deze de discussie in de CoL niet kunnen aanzwengelen.

Gezien de geringe interactie in de CoL zijn de succesfactoren met betrekking tot de dimensie Praktijk niet goed uit de verf gekomen. Dat de CoL vormgegeven was op een ander platform dan men gewend was speelde een negatieve rol. De problemen en onvolkomenheden van het gebruikte webplatform veroorzaakten een drempel tot gebruik van het webplatform. De beschikbaarheid van vele andere communicatiekanalen droeg eraan bij dat de studenten deze vakoverstijgende CoL als overbodig beschouwden.

Onderzoeksvraag 2. Ervaren de CoL deelnemers de veronderstelde meerwaarden bij participatie van de CoL?

De veronderstelde meerwaarden zijn niet ervaren.

Onderzoeksvraag 3. Is de CoL ook interessant als instrument voor (opleidings)scholen en lerarenopleidingen?

De vakoverstijgende CoL heeft gefunctioneerd in een setting waarin de deelnemers deel uitmaakten van andere CoL's waar deelname en begeleiding meer vanzelfsprekend waren. De vakoverstijgende CoL is als overbodig ervaren.

Uit het eindgesprek kwam echter naar voren dat een CoL een welkome aanvulling binnen het curriculum van vooral de educatieve master kan zijn. Een digitale omgeving, mits deze deel uitmaakt van het gangbare webplatform en een vanzelfsprekend en integraal onderdeel is van het geheel, maakt het dan mogelijk om samen te werken zonder in elkaars onmiddellijke nabijheid te zijn.

De toekomst van een (virtuele) CoL voor beroepsvaardigheden

De gerealiseerde (virtuele) CoL is weinig succesvol geweest. Dat rechtvaardigt de conclusie dat er niet mee verder gegaan moet worden. Echter, met name op basis van uitspraken, gedaan door DIO's in het eindgesprek, zijn er toch aanwijzingen dat het zinvol, in het perspectief van leren samenwerken en onderwijsontwikkeling, is het verder ontwikkelen van een CoL voor beroepsvaardigheden te overwegen. Participatie aan zo'n CoL dient een authentiek belang te dienen. Er moet veel te halen zijn en gemakkelijk iets gebracht kunnen worden. Wellicht bieden de recente ontwikkelingen betreffende verregaande samenwerking tussen de drie technische universiteiten van Delft, Eindhoven en Twente een stimulans om virtuele CoL's verder te ontwikke-

len, zodat daarmee verdere samenwerking tussen de lerarenopleidingen van de drie TU's bevorderd wordt.

Contact:

H.K. Slettenhaar: h.k.slettenhaar@utwente.nl

C.B. Vaneker: c.b.vaneker@utwente.nl

J.M.C. Potters: Hanneke.potters@ou.nl

4.7 Referenties

- Cobb, P. (1994) Where is the mind? Constructivist and sociocultural perspectives on mathematical development. In: Educational Researcher, Vol 23. P. 13-20
- Hanraets, Potters & Jansen (2006). Communities in het Onderwijs. Adviezen en tips, een handreiking voor Moderatoren. Ruud de Moor Centrum, Open Universiteit, Heerlen.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Poelmans, P. (2006). Evaluatieverslag CoL UTwente. Ruud de Moor Centrum. Open Universiteit Nederland, Heerlen.
- Potters, J.M.C. (2005). Positioneringsnotitie Community of Practice Primair Onderwijs. CoL-PO. Heerlen: Open Universiteit Nederland, Ruud de Moorcentrum.
- Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL). www.lerarenweb.nl. Geraadpleegd: september 2005.
- Vermunt, J. (1997) Leerstijlen en sturen van leerprocessen in het hoger onderwijs. Lisse: Swets & Zeitlinger
- Wenger, E., McDermott, R. en Snyder, W. (2002). *Cultivating Communities of Practice: A Guide to Managing Knowledge*. Boston: Harvard Business School Press.